

L'educació laica en el lleure

El cas d'Esplais de la Garrotxa, una entitat que porta 25 anys educant en el lleure

Les entitats d'educació en el lleure han estat un dels principals complements de l'educació d'infants i joves al nostre país. Van jugar un paper molt important des de finals del franquisme, i representaven una oportunitat de reunir-se en un espai de democràcia i participació a l'emparròquia, però, de les parròquies.

JOAQUIM MONTURIOL > TEXT

ESPLAIS DE LA GARROTXA > FOTOS

A les comarques de Girona, serà el Servei de Colònies de Vacances (SCV) del Bisbat l'encarregat de liderar diversos moviments d'activitats de lleure emparats en diferents parròquies. Generalment, aquests grups de joves són dirigits o guiats pels consiliaris i seminaristes, que s'encarreguen de dinamitzar-los en les seves parròquies. De fet, es tractava dels sectors més progressistes de l'Església que ja, des de finals del franquisme, van començar a crear centres d'esplai parroquials.

A Olot, tret de l'escoltisme, que ja funcionava des dels anys cinquanta del segle XX, no hi havia cap altre grup d'educació en el lleure. Van ser capellans progressistes de la ciutat —com ara mossèn Salvador Batalla i Joan Naspleda, entre d'altres— els qui van iniciar els primers campaments i també les colònies d'estiu, de les quals van sortir els esplais d'hivern. Esplais de la Garrotxa, com la majoria dels que van néixer entre fa 20 i 40 anys, també va sorgir a

redós d'una parròquia, la de St. Cristòfol les Fonts, d'Olot.

Va ser a partir dels anys 1974 i 1975 que els pares, els nens, els monitors i els rectors de la parròquia es van posar d'acord per allargar les activitats d'estiu a tot l'any a través d'un esplai. Quan aquests nens es van anar fent grans, van voler fer de monitors a l'Esplai, cosa que va provocar l'expansió del centre a diferents barris d'Olot. El 1976 s'obre un grup al barri de Sant Miquel i es fan intents al barri de la Caixa. Dos anys després, s'intenta obrir un grup a Sant Cristòfol i Mas Bernat, però no acaba de fun-

Amb la recuperació de la democràcia i de les institucions, i el traspàs de les competències en joventut a la Generalitat a partir del 1981, es van organitzar les primeres campanyes d'estiu municipals

cionar fins al curs 1981-1982. El 1982 s'obre un nou esplai al barri de la Caixa. Al curs següent, 1983-1984, s'obre un altre esplai al barri de Sant Pere Màrtir. Finalment, el 1984, s'obre un nou grup al barri de Pequín, als locals de l'antiga estació del tren d'Olot. Tots els grups tenen un monitor responsable del grup que assisteix a les reunions de coordinació que fa la parròquia, dirigides per un consiliari.

Cal dir que, a diferència de l'Agrupament Escolta, els grups d'esplai de la parròquia de les Fonts no havien tingut mai un caire clarament confessional.

Amb la recuperació de la democràcia i de les institucions, i el traspàs de les competències en joventut a la Ge-

>> Entre les primeres activitats hi havia moltes excursions per conèixer l'entorn natural de la Garrotxa.

neralitat a partir del 1981, es van organitzar les primeres campanyes d'estiu municipals, fet que va provocar tensions amb la parròquia, fins aleshores única entitat que organitzava camps i colònies d'estiu a Olot.

Neix i es constitueix el Centre d'Esplai d'Olot

L'any 1984, el Bisbat vol reconvertir els seus esplais en confessionals per diferenciar-se de l'oferta pública laica. Així, s'intenta treballar amb els monitors per encaminar-los cap a aquest ideari. Això genera un debat tens i intens, ja que els monitors voldrien seguir a la parròquia, però sense haver d'esdevenir un esplai confessional. Aquest debat es va convertir en discussió i va acabar provocant, a finals del curs 1984-1985, una crispació important amb la parròquia. Per això es va convocar una assemblea de monitors, l'estiu del 1985, al local del Grup d'Esplai La Caixa, sense la parròquia, per poder discutir en llibertat la situació. Al final, es va optar per deixar la parròquia i in-

tentar funcionar per lliure. Com que la decisió va ser per unanimitat, els pares dels nens es van posar del costat dels monitors i el Centre d'Esplai parroquial va acabar desapareixent.

Després de les discussions sobre la forma legal que s'havia de donar a la nova entitat, el 19 d'octubre de 1985 es constituí formalment el Centre d'Esplai d'Olot. Els estatuts, però, no s'aprovaren i legalitzaren fins al febrer del 1986.

Així va néixer un dels primers centres d'esplai laics de les nostres comarques i una de les entitats que ha tingut una història més llarga i destacada en aquest sector de l'educació.

Els grups gairebé van haver de començar de nou perquè s'havien que-

L'any 1984, el Bisbat vol reconvertir els seus esplais en confessionals per diferenciar-se de l'oferta pública laica

dat sense documentació, material i cobertura legal. Fins i tot, un grup va haver de fer esplai al pati del col·legi Malagrida, ja que es quedà sense el local parroquial.

A principi del 1987 una escissió de la secció de Joventut de la Creu Roja d'Olot va provocar el naixement d'una nova entitat, que es va afegir al Centre d'Esplai d'Olot. Era el Grup d'Esplai La Capsa.

Es traslladà l'oficina de l'entitat al centre de la ciutat i es va aprofitar per definir-ne l'ideari, que pràcticament s'ha mantingut fins als nostres dies.

Des de la parròquia de les Fonts i des de la Creu Roja local es va intentar revifar un nou centre d'esplai o secció juvenil respectivament, però no van acabar de quallar. En canvi, a partir d'aquell any 1987, el nou Centre d'Esplai d'Olot es trobava plenament consolidat i va anar creixent amb més grups, més nens i més monitors voluntaris.

A mesura que la primera promoció de nens va creixent, l'entitat veu la necessitat de crear un grup de joves. Es decideix fer un únic grup de joves

>> Excursió de tots els grups de l'entitat per portar mitja tona de ciment a en Rodri de Talaixà (Alta Garrotxa).

a l'entitat per a tots els nens dels diferents esplais que tinguin més de 14 anys. S'acorda situar-lo a les antigues escoles de Sant Pere Màrtir. Aquest nou grup ajudarà a la promoció de nous monitors voluntaris. Ara bé, un cop acabada aquesta primera promoció de joves, no n'hi hagué d'altres que volguessin anar-hi ja que se sentien massa lligats als seus respectius esplais o barris. Per tant, va desaparèixer. Així van sorgir, durant el curs 1988-1989, els primers grups de joves lligats als respectius grups d'esplai. Per exemple, n'hi havia als barris de Sant Miquel, la Caixa, Sant Roc o la Capsa i, més tard, a l'Estació. Aquests grups de joves van contribuir a nodrir l'entitat amb nous monitors.

Aquests joves volien ser monitors a partir dels 16 anys, fet que va desembocar en l'organització del primer curs de premonitors, anomenat Curset Comarcal de Formació en el Lleure, que va tenir lloc el 1989. Tres monitors dels tres grups de joves de l'entitat van decidir organitzar un primer curs per donar les nocions bàsiques necessàries per fer de monitor als seus joves. Aquest curset s'ha anat organitzant des d'aleshores amb alguna petita interrupció, i ha estat l'eina més important per incorporar nous monitors.

>> *Els primers grups de joves van servir per continuar la formació durant l'adolescència i per proporcionar nous monitors voluntaris a l'entitat.*

L'època daurada

Al llarg d'aquest quart de segle de l'entitat, hi ha una etapa destacada que representa el moment de més creixement a escala comarcal i provincial. Aquesta etapa se situa precisament a partir del 1990 i fins al 2002 o 2003 aproximadament, anys en què creix el nombre de monitors voluntaris i el nombre de grups. Es funden nous esplais a la Vall d'en Bas (Hostalets) i a Sant Feliu de Pallerols. Aquesta expansió territorial aconsella canviar el nom de l'entitat, que passa a dir-se Esplais de la Garrotxa.

També és un període en què diversos ajuntaments de la comarca encarreguen l'organització d'activitats d'estiu a l'entitat: Olot; la Vall d'en Bas, amb casals d'estiu a Sant Privat i Sant Esteve; Sant Feliu de Pallerols, i Castellfollit de la Roca.

A partir de 1987 el nou Centre d'Esplai d'Olot es trobava plenament consolidat i va anar creixent amb més grups

En aquesta etapa de creixement de l'entitat, va sorgir un grup de monitors que estava disposat a treballar amb nens més petits, d'entre tres i sis anys. Així, es va crear el Grup d'Esplai Els Petardus, l'any 1996, que va funcionar fins al 2004. El curs 2009-2010 s'ha tornat a reobrir. Amb el treball que es fa en aquesta franja d'edat, s'aconsegueix tenir planter per als diferents grups d'esplai de l'entitat, on els nens poden entrar a partir dels sis anys. Així, l'entitat cobreix tota l'etapa formativa: infants (de 3 a 6 anys); esplai (de 6 a 12 anys), i joves (de 12 a 17 anys).

Nous serveis i naixement de la Federació Ganzaià a les comarques de Girona

L'any 1997, Esplais de la Garrotxa assumeix la responsabilitat de posar en marxa un grup d'esplai de funcionament diari, a partir d'una petició i d'un acord amb l'Ajuntament d'Olot, el Grup d'Esplai Diari Garbuix, que encara funciona actualment.

Aquesta nova situació indicava que l'entitat tenia ja un potencial i una reputació importants, però també encetava un debat intern sobre si s'havia de combinar el voluntariat setmanal amb

>> El Carnestoltes Infantil d'Olot ha estat sempre una de les activitats més multitudinàries coorganitzada per Esplais de la Garrotxa.

un servei diari remunerat. Finalment, es va decidir de tirar endavant amb la condició que el voluntariat continués essent el pal de paller de l'entitat. Comptar amb treballadors remunerats va obligar a organitzar millor la part administrativa de l'entitat.

Aquest esplai diari, de marcat caràcter social, atenia inicialment els fills de famílies desestructurades i amb problemes socials. Avui, a partir de l'onada d'immigració dels darrers anys i pel seu emplaçament al barri antic d'Olot, el Grup d'Esplai Garbuix atén, principalment, fills de famílies nouvingudes.

Els cursos de monitors que es realitzaven a Olot al llarg dels anys noranta del segle xx els feia l'Ajuntament d'Olot amb l'Escola d'Educadors en el Lleure de l'Ajuntament de Girona, una escola laica i innovadora que va renovar la formació en el lleure a la ciutat de l'Onyar. Posteriorment, l'Ajuntament de Girona va voler deixar de gestionar l'escola i cercar una entitat que se'n volgués fer càrrec. Esplais de la Garrotxa era, en aquell moment, l'entitat més adequada per poder agafar el relleu. Però com que els membres de l'entitat no veien clar assumir l'escola si la seu es mantenia

a Girona, perquè això complicava les tasques de gestió, i com que l'Ajuntament de Girona tampoc no volia que l'escola marxés de la ciutat, tot plegat va propiciar la creació de la primera federació gironina d'entitats de lleure laiques, Ganzaia. Aquesta federació era formada per Esplais de la Garrotxa, la federació gironina Enllaç i l'entitat Ei Gent, de Banyoles. La federació va ser la solució per poder gestionar l'escola amb seguretat i mantenir la seu a Girona. La nova escola es va anomenar El Teler i va funcionar, com la federació, fins a l'any 2009. En els primers anys de la Federació Ganzaia, Esplais de la Garrotxa capitanejava l'entitat i desplegava l'estructura interna de la federació.

Davallada i recuperació

A partir dels anys 2001 i 2002, l'entitat garrotxina pateix una manca progressiva de relleu de monitors i d'incorporació de nous voluntaris que comporta una etapa

de reducció de l'entitat i del nombre de grups. Els pocs monitors que s'afegeixen a l'entitat com a voluntaris no s'impliquen en la seva gestió i tenen un període de dedicació molt menor.

Són anys en què, lamentablement, s'han de tancar alguns grups com l'Iguan-Keops, al barri de Sant Miquel; els Quivis de l'Estació, al barri de Pequín; el grup L'Esquirol, al barri de Sant Pere Màrtir; el grup d'infants Els Petardus; el grup d'Esplai Pirandèlics, al barri de St. Cristòfol-les Fonts, i La Pallofa, als Hostalets d'en Bas.

Al mateix temps, es veuen afectades dues de les vies principals de l'entitat per nodrir-se de nous monitors voluntaris: per una banda, els grups de joves, que passen de quatre grups a un; i, per l'altra, el curs de premonitor, que es deixa de fer des del 2003 fins al 2006.

Malgrat tot, l'any 2002, Esplais de la Garrotxa va assumir la gestió de l'Espai Jove Núria, un nou projecte diari municipal adreçat a joves d'entre 12 i 16 anys, al qual l'entitat destina dos educadors remunerats.

Malgrat la reducció de grups i de monitors, l'entitat continua tenint un volum considerable pel que fa a ad-

Des de l'onada d'immigració dels darrers anys el Grup d'Esplai Garbuix atén, principalment, fills de famílies nouvingudes

ministració i gestió, però té seriosos problemes per trobar gent disposada a fer funcionar l'engranatge.

Després d'aquesta davallada, a partir del 2009, l'entitat fa un canvi important de tendència. Es torna a recuperar el Curset Comarcal de Formació en el Lleure, cosa que permet incorporar nous voluntaris. Finalitza la promoció de l'únic grup de joves, i molts dels seus participants es queden com a monitors. S'aconsegueix reobrir (el curs 2009-2010) el grup d'infants Els Petardus. En els darrers dos cursos hi ha hagut un augment considerable de nous monitors i també de participants a tots els grups de l'entitat.

Avui, Esplais de la Garrotxa està format per un total de sis grups repartits pels barris d'Olot, uns 40 monitors (entre actius i de suport) i uns 250 participants d'entre 3 i 16 anys. A més, l'entitat també gestiona l'Espai Jove Núria de l'Ajuntament d'Olot, amb uns 60 joves d'entre 12 i 18 anys.

Actualment, Esplais de la Garrotxa continua desenvolupant una important tasca educativa en una societat que requereix, més que mai, recuperar els valors humans perduts. La possibilitat de viure les experiències en persona i d'experimentar els valors és la millor eina per a la formació integral dels nostres infants i joves.

Malauradament, les entitats d'educació en el lleure, amb estructures fràgils i formades per voluntariat, no tenen el reconeixement que es mereixen dins el món educatiu, no només per la tasca que han realitzat en el segle xx, sinó, sobretot, per la important tasca que realitzen i han de realitzar en el primer quart del segle actual per formar ciutadans més lliures. Tal com diu el filòsof Josep M. Terricabras, «educar en el lleure és educar per a la llibertat».

Més d'un quart de segle de treballar per formar joves lliures, demòcrates, compromesos amb el seu entorn i implicats en la societat que els envolta ha fet que Esplais de la Garrotxa, com moltes altres entitats similars arreu del país, hagi de ser, també, un referent gironí quan parlem d'educació en el lleure.

Joaquim Monturiol i Sanés
és filòleg i educador social.

>> La creació de la Federació Ganzaia va permetre disposar d'una escola de formació pròpia, El Teler, per poder fer cursos de monitors i directors.

>> Un dels escenaris habituals de les excursions de l'entitat és l'Alta Garrotxa.

>> Esplais de la Garrotxa ha gestionat el servei municipal Espai Jove Núria des de la seva creació fins al seu tancament, el 2012.

Esplais de la Garrotxa està format per un total de sis grups repartits pels barris d'Olot, uns 40 monitors i uns 250 participants d'entre 3 i 16 anys